

Anmeldelser.

Werner Werenskiold: Fysisk Geografi II. Landkarter, Landjordens Form. (16×24 cm). 248 Sider, 100 Ill. Oslo 1943. Pris: 19.00 Kr.

Der er gaaet en rum Tid, 19 Aar, siden I. Del af W.'s Lærebog i Fysisk Geografi udkom. Den nu publicerede II. Del kan da ogsaa betragtes som et ganske selvstændigt Værk: en Lærebog i Geomorfologi med et Afsnit om Kortoptagelse og Kortanvendelse som en naturlig Indledning.

I Betragtning af den Rolle, Kortet spiller som Arbejdsgrundlag i Landskabsmorfologien, maa det anses for en nærliggende Tanke at knytte en Fremstilling af Kartografien til en Gennemgang af Formlæren, — en Tanke som W. i Modsætning til de fleste Lærebogsforfattere her har taget op til Gennemførelse.

For Landskabsmorfologien er det Detailmaalingen, der især har Interesse, og der begyndes da ogsaa med Regler for Indskæring af Punkter ved Sigtning. Kortprojektioner og Triangulering, der kan anses for specielt geodætiske Arbejder, medtages dog ikke her, men har været omtalt i Bd. I. Principperne for tachymetrisk Højdemaa-ling, Afstandsmaaling med Distancekikkert, Maalebordsoptagelse, Fotogrammetri m. m. gennemgaas, og der gives i kortfattet Form en særdeles anskuelig Fremstilling af det moderne kartografiske Under: Stereofotogrammetrien. Praktiske Anvisninger paa Udmaaling af Sigtevinkler paa Fotografier og til Konstruktion af retvinklet Rudenet i Billedets Perspektiv ud fra Kendskab til Apparatbrændvidden er særdeles nyttige. Efter en Oversigt over Terræntegning og Maalestoksforhold afsluttes denne Afdeling med en Behandling af visse Sider af Kortbenyttelsen, som f. Eks. Planimetrering og lign. I hele dette Afsnit af Bogen gives der, ligesom i det følgende morfologiske, et kortfattet matematisk Grundlag for Betragtningerne.

Den geomorfologiske Afdeling, der udgør Bogens Hoveddel, er

paa traditionel Vis inddelt efter de virkende Kræfter, men Behandlingen af Stoffet faar sin særlige Karakter derved, at der i mange Tilfælde, hvor det er muligt, anvendes norske Eksempler til Belysning af de i Teksten behandlede almindelige Fænomener, samt derved, at visse Emner, der har speciel skandinavisk Interesse, tages op til detailleret Behandling. Paa denne Maade bliver Bogen, ikke alene pædagogisk velegnet som Lærebog for norske Studenter, men faar tillige en Betydning som Opslagsbog med Hensyn til en Række skandinaviske Problemer af dynamisk-geologisk og morfologisk Art.

Det kan saaledes nævnes, at den bundfrosne Jord, Telen, og denne højnordiske Foreteelses Betydning for Landskabsudformningen f. Eks. ved Dannelse af Polygonjord og Udpresning af Sten (Telaskot) beskrives udførligt i Forbindelse med Omtale af den Hensyntagen til disse Forhold, der er nødvendig ved Fundamenteringsarbejder for Huse, Jernbaner o. lign., da man ellers risikerer, „at telen hiver det over ende om våren“. Det gælder i det hele taget, at Frostens Virkninger refereres detailleret, saaledes de frosne Kildevandsudfyldninger i Fjelddale (Kjøving, russisk: taryn), de jorddækkede Ismasser (steinis), der i Sibirien og Alaska sandsynligvis er fremkommet ved Flodernes Isgang allerede ved Istidens Slutning og siden har resisteret under overskyllede Jorddækker (Mammutfund). Ligeledes er Behandlingen af Sneens fysiske Struktur, Snekred, evig Sne og Gletsjeris detailleret gjort, som naturligt er i en Lærebog, for en Nation af Skiløbere! Af højnordiske Foreteelser, der behandles, kan iøvrigt nævnes Solifluktion (jordsig). Under Omtale af Fjeldskred refereres norske Katastrofer udførligt.

Et særdeles instruktivt Kapitel er ogsaa Afsnittet om Vandløbserosionen, der, bortset fra de forholdsvis smaa Gletsjeromraader, har afløst den glaciale Erosion som landskabsformende Agentium i Skandinavien. Det understreges, at der i Floder almindeligvis er Tale om turbulent Strømning, som i Karakter er saa stærkt afvigende fra jævn Vandstrøm, at mange Maalinger over jævnt strømmende Vands Transportevne kun har teoretisk Værdi. Floderosionens Ændring under Paavirkning af Klimaforholdene, Daltæthed og Erosionslandskabets Forudsætninger i Stratigrafien er blot enkelte af de mange Problemer, der belyses. Sidstnævnte Udredning baseres paa Davis System, men uden Eensidighed. De amerikanske Eksempler suppleres med Omtale af norske Lokalteter, naar saadanne forefindes, og det er netop en forfriskende Ting ved denne Lærebog, at ny Landskabseksempler indføres i de kendte

systematiske Rammer. Og den skandinaviske Fjeldverden er saa rigt varieret, at det gaar bra med at levere Eksempler paa saavel horisontelle som foldede, forskudte og vulkanske Strukturers landskabsformende Indflydelse. Kun Cuesta-Landskabet, der ikke i typisk Form forekommer i Norge, er repræsenteret ved de klassiske Omraader paa begge Sider af Kanalen og i det østlige U. S. A.

At Klippekysterne, specielt Fjordkysterne behandles omhyggeligt er forstaaeligt. Til Gengæld er der Emner, der lige saa forstaaeligt omtales mere udifferentieret, saaledes f. Eks. Klitterne, eller kun flygtigt berøres som Marsken.

Naar en enkelt Forfatter beskriver alle Jordens Overfladeformer, kan det selvfølgelig ikke undgaas, at Opfattelsen enkelte Steder influeres af Forholdene i det hjemlige Milieu, som Forfatteren er fortrolig med. Ved Omtalen af Fladkysternes Former: Odder, Tanger, Drag m. m. nævnes Kyststrøm som virkende Kraft, medens Materialvandringen ved Bølgeslagets Hjælp, der er af væsentlig Betydning, overses. Fladkyst og Klippekyt kan nemlig være væsensforskellige i denne Henseende. Iøvrigt er den danske Vestkyst beskrevet under Omtalen af Havstrømmens modificerede Indflydelse.

Bogen er fuld af friske Synspunkter og sund kritisk Indstilling. Den fra Davis' stammende Opfattelse, at Hævningskyter karakteriseres ved lige Kystlinier — en Paastand, der er gaaet fra Haandbog til Haandbog og har antaget dogmatisk Karakter — bliver saaledes revideret, idet det anføres, at f. Eks. en glacialt eroderet Havbund paa ingen Maade kommer til Syne med lige Kystlinier, saafremt den hæves, — tværtimod faar den en utrolig indviklet Vandkant, som en Davisk Sænkningskyst.

Et afsluttende Kapitel behandler Norges Udvikling efter Istiden. Af andre Emner, der behandles paa tværs af Bogens øvrige Inddeling, kan nævnes Østersøens Historie.

Sproget er et let læseligt Nynorsk, charmerende ved Vendingerne umiddelbare Primitivitet. Norske Termini, der ikke er danske Læsere almindeligt kendt, som elvgjel (Canyon), bakevje (Idvande) o. lign., forklares ved Gengivelse af internationale Betegnelser. Forøvrigt vil Betydningen oftest fremgaa af Sammenhængen.

For geomorfologisk Fremstilling er Illustrationsmateriale en vigtig Ting. Billeder og Kort bør være en integrerende Del af Fremstillingen, saafremt denne skal undgaa at blive unødvendig bred ved detaillerede Landskabsbeskrivelser, der, hvor gode de end er, alligevel ikke formaar at erstatte Billedets Rigdom paa Enkeltheder.

Nærværende Lærebog er ledsaget af 100 Illustrationer, af hvilke

en Trediedel er Kurvekort, en Fjerdedel Profiler og geometriske Figurer og Resten Landskabsbilleder. Af disse Fotografier er de allerfleste fra Norge og Svalbard i Overensstemmelse med Bogens Plan, ifølge hvilken særlig Vægt lægges paa Skildringen af Hjemlandets Forhold.

Dette Billedvalg er en Fordel yderligere ved Bogen. Alt for ofte har man i de gængse Haandbøger af denne Art set de samme Eksempler blive anvendt ledsaget af de samme Billeder, et Forhold, der ikke just egner sig til at fremkalde Indtryk af de omtalte Landskabelementers Almindelighed. Det vilde saaledes ikke være uforklarligt om den Opfattelse var blevet almindelig, at Jordpyramider kun forekom ved Bozen! I W.'s Bog faar man Daltyper, Deltaer, Jordskred, Foldning o.s.v. — ogsaa Jordpyramider — illustreret ved norske Eksempler. Ikke mindst en Række Svalbard Landskaber er reproduceret efter fortræffelige Fotografier, der selv i den mindre fuldkomne Trykning paa daarligt Papir giver helt tilfredsstillende Resultater.

W.'s Bog er en nyttig Bog med interessant Særpræg, ikke altomfattende, men grundig med Hensyn til skandinaviske, geomorfologiske Problemer, særpræget ved den matematiske Behandling af Bevægelsesproblemerne og ved Billedudvalget.

Oplevelsen af Landskabet er en Proces af meget sammensat Natur. Kendskab til Landskabets Udvikling og de Kræfter, der derved er virkende, vil for den, der er modtagelig for Naturindtryk og ikke mindst for den opmærksomme Iagttager betyde en yderligere Intensivering af Naturoplevelsen, fordi en Række spredte Indtryk og Foreteelser derved bringes i logisk Sammenhæng. Som Hjælp i denne Henseende er W.'s Bog anbefalelsesværdig Læsning.

Axel Schou.

Albert Kolb: Die Philippinen. 503 Sider. 72 Fotografier og 37 andre Afbildninger i Teksten. 13 Kort, hvoraf 4 Bilag. Geographische Handbücher. Leipzig 1942.

Bogen er Resultatet af en Jordomrejse, som Forfatteren foretog i Midten af 1930'erne til U. S. A., Hawaii, Kina, Japan og Philippinerne. Under 1 Aars Ophold paa sidstnævnte Øgruppe har Forfatteren samlet et Utal af Oplysninger om Øernes Geografi, idet dog Hovedvægten er lagt paa den kulturgeografiske Side. Den fysiske Geografi er kun behandlet, for saa vidt den har Betydning for de erhvervsgeografiske Forhold. Erhvervsforholdene er Genstand for en meget grundig Bearbejdning, og den fysiske Afdeling betragtes